

M

P

V

I

1

6

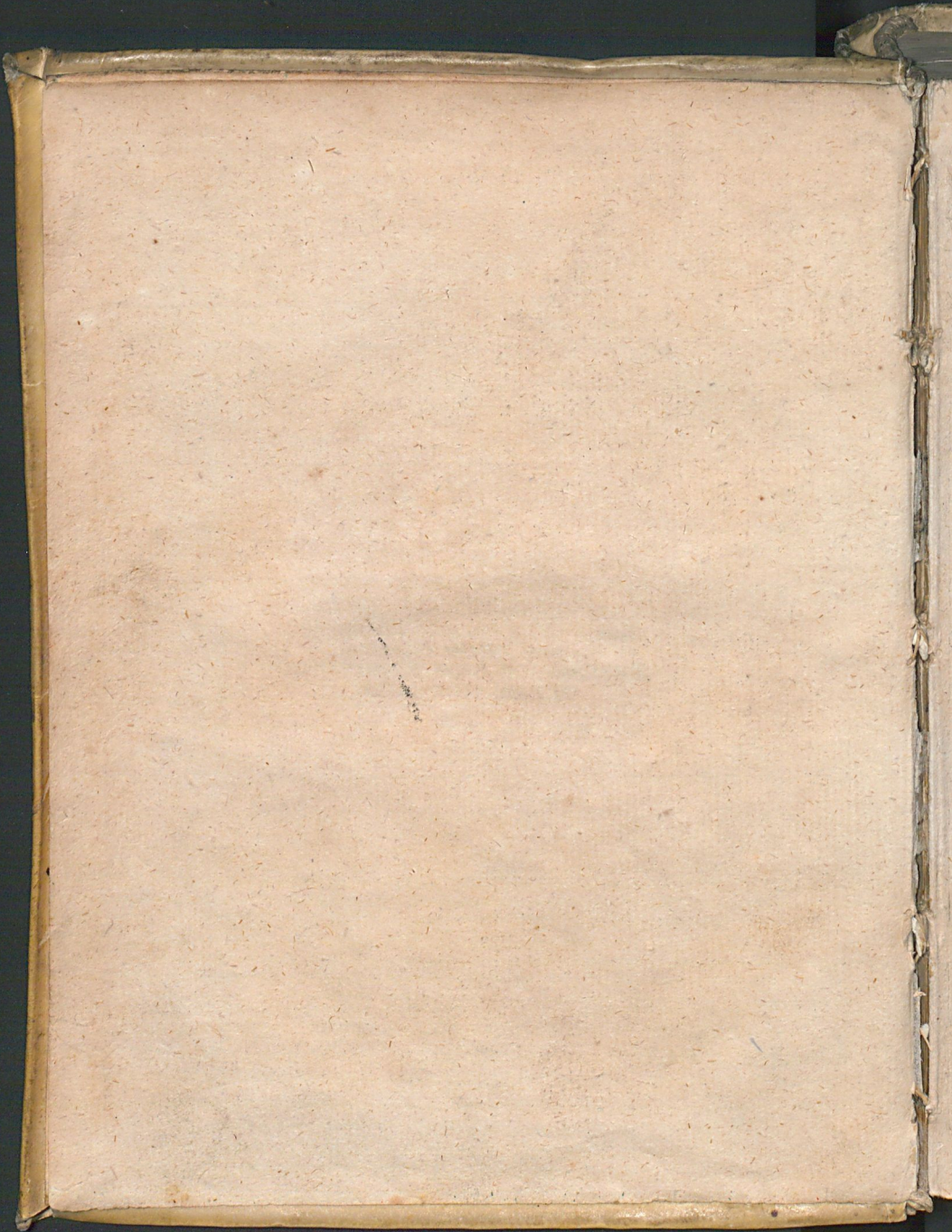
3

3

EX LIBRIS
ILLVSTRISSIMI VIRI,
DN. DAN. LVDOLPHI,
LIB. BAR. de DANCKELMANN,
S. REG. MAI. BORVSS. CONSILIARII
STATVS INTIMI, cetera,
BIBLIOTHECÆ ACAD. FRIDERICIANÆ
TESTAMENTO RELICTIS.

Gd. 22.
Gd. 22.

M. P. H. Lipsen 2

ARMORVM SVECICORVM CONTINVATIO:

inquâ

BREVITER DESCRIBVNTVR OMNIA EA,
quæ à Serenissimo & Potentissimo Rege Sueciæ GVSTAVO ADOL-
PHO, & alijs Principibus Protestantibus Confœderatis,
post pugnam Lipsensem, in Imperio Romano me-
moratu digna gesta sunt.

Sumptibus Friderici Hulsij,
Bibliopolæ Francofurtensis.

ANNO M DC XXXII.

ARMORVM

CONSTITVTIO

ANNO DOMINI

MDCCCXXXIII

Imperatoris et Regis

Electoralis

Palatinatus

ARMORVM SVECI- CORVM CONTINVATIO.

POST pugnam, & memorabilem Victoriā Lipsensem, An. 1631. Serenissimus & Potentissimus Rex Sueciæ GVSTAVVS ADOLPHVS, Germanicæ libertatis Vindex *Post pugnam Lipsensem* acerrimus, non tantum Electoratum Saxonix hostile liberavit; sed, vt proxima quæque Victoria instrumentum *que gesta sunt à Rege Sueciæ.* sequentis est, Herbipolin, Franciæ Orientalis Metropolin, & totum illum Franconiæ circulum, vt & Mœnanum tractum, occupavit, & dominio suo subiecit: vt supra commemoratum est. Cùm verò Magistratus & Ciues Francofurtenses ad Mœnum Regi Sueciæ fidelitatis iuramentum itidem præstitissent, Rex Sachlenhusij præsidium Suecicium reliquit, sub ductu Tribuni Vicedomini. Archiepiscopus Moguntinus, cùm parietem proximum belli flammis summopere ardere videret, ad confluentem Mœni & Rheni, omnia obstacula *Moguntinæ Regi Sueciæ traiecitum Rheni impedire conatus.* obiciebat, ne Rex cum exercitu Rhenum traiceret. Hispani tunc Moguntiam, sedem Archiepiscopalem, valido 4000. militum præsidio tenebant. Antistes verò & Episcopus oues suas deserens, Coloniā fugiebat.

Rex Sueciæ Höchstæ commorabatur, vbi antè aliquot annos Christiani, Halberstadiensis Episcopi, copiæ à Cæsareanis fusæ fuerant. In arce huius oppidi Rex Verbum Dei purè annunciari iussit. Exercitus Regis Cassellis propè Moguntiam ad Rhenum in castris erat,

An. 1631. rat, eamque Vrbem multis tormentorum ictibus quassabat. Hispani extrema quæque se potius subituros, quam Vrbem Regi tradituros, vanissimè iactabant.

*Ladgravius
Hassia
Rheingaviâ
occupat.*

Illustrissimus Princeps, Hassiæ Landgravius Gulielmus, Rheingaviam, Falckensteinium, & Reiffenbutgum, in potestatem Regis Sueciæ faciliè redegit. Königsteinio castro tantummodò adhuc præsidium Moguntinum inerat. Rheingavienses Ciues & incolæ ingenti pecuniæ summâ mulctabantur.

*Suecicus
exercitus
Francofurtum
ad Moenum
transiit.*

Cùm verò certus rumor aduolasset, Tillium, Cæsarei & Bauarici exercitus summum Præfectum, Norinbergæ Urbis obsidionem trepidè soluisse; Rex Sueciæ, qui summis viribus Norinbergæ Urbis auxilio venire satagebat, aliud consilium iniiit. Moguntiam enim, ut facilius expugnaret, exercitum suum per pontem Francofurtanum traduxit, Gernshemium ad Rhenum, Lobodunum, hodiè Ladenburgum, Benshemium, Heppenheimum, Weinhemium, Starckenburgum, & eorum illum amœnissimum Stratæ montanæ Tractum, nemine resistente, occupavit.

*Rex Sueciæ,
cum exercitu
Rhenum
transiit.*

Ad 7. Decembris diem, Anni 1631. summo mane, 500. milites duabus nauibus impositos, Rhenum propè Stockstadium traicere inssit. Naues subministrabat nauta quidam Nistfeinensis, quem Rex satis liberaliter donatum à se dimisit. Hispani Equites Suecicos milites Rhenum traicientes, summo impetu adoriebantur: adeò ut Rex ipse, qui suos in summo periculo versari oculis cernebat, non parum commoueret. Sed pauci Sueci, aduersus multos Hispanos se strenuè defendebant, donec plures laborantibus Suecis subuenirent, & Hispani in turpem fugam conicerentur. Post preces ad DEVM fufas, Rex ipse cum tormentis, & copiis suis, Rhenum hilarifronte traiecit, & terrore nominis sui omnia loca compleuit.

*Oppenheimum
multi à
Suecicis
occupatur à Rege
Sueciæ.*

Die 17. Decembris Rex Hispanos Oppenheimio expulit, quorum multi à Suecicis militibus in arce interfecti, cæteri salui ex Vrbe dimissi sunt. Cùm hic rumor aures Lotharingicorum Wormatiæ verberasset, nolebant illi Suecicis cornua obuertere. Itaque cùm Dux eorum Osselandius à Ciuibus multam pecuniæ vim atrocibus minis extorsisset, Vrbem summa trepidatione deseruit, & Francothadium petiit. Antequam cum suis fugeret, puluerem in antrum quoddam propè S. Andreæ templum, conici iussit. Quæ ex re multum damni vicinis ædibus illatum fuit, cùm puluis incenderetur. Oppenheimii Suecici multas naues inueniebant, ad pontem faciendum valde opportunas.

Post

SVECICA.

3

Post hæc Rex Sueciæ Moguntiam obsidione cinxit, & multis tormentorum globulis concussit. Hispani, cum ferro & aliis difficultatibus vrgerentur, nec vllum subsidium foris aduenturum sperarent: vitam saluam pacti, Urbem & se Regi dederunt: à quo dimissi, cum duobus tormentis, aliisque suis impedimentis, ad Lutzenburgensem agrum vsque à Suecis deducti sunt.

An. 1631.
Moguntia
desincitur
à Rege Sue-
cia.

Captâ & deuictâ Moguntia, cætera loca in circuitu facile in potestatem Regis deueniebant. Bingium, vt & Kônigsteinium, munitissimum castrum, mox à Sue. icis sine labore occupatur. Hispani in inferiori Palatinatu Panico terrore perculsi Altzeam, Neapolin Nemetum, Luthram Cæsaream, & alia oppida spontè deferebant. In Hassiâ, Fuldensi Abbatia, & Paderbornensi territorio, Illustrissimus Princeps Landgravius Hassiæ Guilielmus, validum militem colligebat. Bacharacum, Cuba, Boppardium, à Rheingraucis quibusdam occupatæ sunt, fugatis Hispanis. Moguntini Cines de prædationem Urbis suæ pecuniæ multâ non exigâ redimebant. Serenissimus Rex Sueciæ in arce degebat, vbi 26. Decembris, post habitam concionem à Concionatore suo Aulico, cantiunculam illam vsitatam canere iussit, *Erhalt vns H. Erz bey deinem Wort/te. Conferua nobis DEVS Verbum tuum, &c.* Hispani ipsi, antequam abirent, Moguntiam Urbem, exactiõibus & populationibus suis miserè vexabant. Moguntia multi tunc Amplissimi Regum, Electorum, Principumque Legati Regem Sueciæ salutabant: inter quos fuerunt præcipui. Legatus Christianissimi Regis Galliarum, Serenissimi Regis Magnæ Britannia, Potentissimorum Statuum Confederati Belgij, Electoris Colonia, ac Treuitensis, Principis Palatini, Wolfgangi Guilielmi, Neoburgici; & Aliorum Principum ac Ordinum Imperij. Bona eorum Moguntinorum Ciuium, qui fugâ sibi consuluerunt, fisco tradita sunt: multa etiam aliis à Rege dono data. Steinhemium ad Mœnum, cum adherentibus villis, Generosis Comitibus Hanouien-sibus donatum est. Iis autem, qui remanserunt, & clementiam Regis Victoris experiri maluerunt, nihil ablatum est.

Multi legati
Regis Sueciæ
Moguntia
salutant.

Steinhemium
Hanouien-sibus
Comiti-bus
donatur.

Die 6. Ianuarij Anni 1632. Heidelbergenses præsidarij eruptionem fecerunt, sed à subditis Palatinis, qui se cum Suecicis coniunxerant, in Urbem, non sine iacturâ suorum, redire compulsi sunt. Interea Rex Sueciæ quosdam milites Mosellam versus ablegauit, qui Barbanzonij Hispanos aduentantes exciperent. Friedburgum, Wetzflaria, Dieburgum, aliaque loca trans & cis Rhenum, à Sueci-

Heidelber-
genses erumpunt.

cis,

An. 16; 2. cis occupata sunt, pulsus Hispanis & Cæsareanis. Francofurti ad Mœnum pro Rege Sueciæ publicè milites cateruatim conscribebantur. Legatus Regis Galliarum satis contentus à Rege Sueciæ Mognitiæ dimissus est. Dum Rheingauientes milites Francothaliū versus tenderent, in itinere Hispanos obuios quosdam profl garuat, ceperunt, & in fugam coniecerunt; Regi Sueciæ quinque Hispanorū vexilla tradiderunt. Inter eos, qui fugam arripiebant, non pauci à rusticis trucidati sunt.

*Manhemii
castrum à
Vinariensibus
captiur.*

*Gustauus
Hornius
Heilbrunnam
occupat.*

Die 12. Ianuarii, 500. Vinarienses milites, munitissimum Inferioris Palatinatus castellum, ex improviso adorti, facillè occuparunt, vigiles negligentes vltra 300. Hispanos interfecerunt: Germanis vitæ gratia facta est. Paullò antè castrorum Suecicorum Præfectus, Gustauus Hornius Heilbrunnam, Vrbem Imperialem, cepit, & Lotharingos obsessos tolerabilibus conditionibus dimisit. Maxima pars Gallorum Regi operam suam addixit. Gustauus Hornius ipsemet per aliquot dies in Vrbe degerat, & sacris concionibus in Festo Natalitio interfuerat. Cùm omnia benè constituisset, inde discessit, satis valido præsidio ibi relicto, sub ductu Smidbergii, cuius iussu vrbs muniri cæpit, multis hortis & ædibus ciuium solo æquatis. Tulliani quidem Gemundæ Sueuorum sese colligebant, vt Heilbrunnensibus subuenirent. Sed cùm vbiuis Hornius præueniet, re infectâ discesserant. VVürtembergensis Dux Cæsareanos etiam in suis ditionibus amplius tolerare nolebat. Nisi Lotharingici se subito Heilbrunnæ dedidissent, mox funus fuissent. Iam enim, ipsi inscius, Petardi menibus admoti fuerant, & omnia ad inuasionem extremam parata. Francothalenses & Heilbrunnenses à longinquo obsessi fuerant: propius autem Braunensenses. Interea Lotharingici in Comitatu Hanouienfi, & Alfatia subditos mirum quantum exagitabant. Nemo ferè eis tunc istis in locis resistebat, præter rusticos, quorum patientia sæpius læsa fiebat furor: in quo furore multi Lotharingici trucidati sunt. Die 28. Decembris, sub horam 7. vespertinam, Suecicus Legatus, Marcus à Rhellingen, Argentorato discessit, cum comitatu suo. Tabernæ Alfatice à Vicedomino summâ diligentia muniabantur. Miles Cæsareanus, qui ex Episcopatu Metensi discesserat, ab Episcopo Argentinenfi rursus conscriptus est.

*Equitum
Spirensium
eruptiones.*

Equites Suecici, qui Spiræ commorabantur, rem fortiter gerabant. Die 31. Decembris, Eysertalensem villam, quæ ad Electorum Palatinum pertinet, occuparunt, vt & paullò antè Germersheimiam,

mium, Landauiam, VVeissenburgum. Vdenheimenses, siue Philippi-
burgenses, Rheinhusii Rheno traiecto, Suecicos equites, propè
Spiram, de improviso aggredi conabantur. Quod cum Præfecto
Spirensi Horneckio nunciatum esset, statim is Vdenheimensibus ob-
uiam processit, & quosdam vulnerauit, quosdam captiuos Spiram
deduxit, cæteros Vdenhemium repetere coëgit. Non procul à Spi-
râ etiam Cancellaria Vdenheimensis à Suecicis intercepta fuit.

Die 7. Ianuarii, Anni 1632. Episcopus Herbipolensis Colonia
ad Christianissimum Regem Galliarum ablegatus est, ad eum permo-
uendum, vt sese tanquam Mediator inter partes dissidentes in Impe-
rio Romano interponat, & pacem diu exoptatam summo studio pro-
moueat.

Die 12. Ianuarii, Cæsarei milites, qui Bobenhusium præsidio
tenebant, locum Suecis dederunt. Eo ipso die Serenissimus Rex
Sueciæ, cum dilectissima sua coniuge Regina Geluhusium profectus
est: cum aliquantisper ibi commoratus fuisset, Francofurtum rediit,
vbi ad eius Maiestatem quotidie multi Principes, Comites, aliorum-
que Statuum Imperii Legati confluebant.

Cum Lotharingici in Alsatia omnia incendiis & rapinis vastarent, Argentineses à Lotharingicis opimam prædâ recipiunt.
Argentineses iniquum id rati, sub ductu Capitaneorum VVeitzii, & Arnoldi Bouenistii, eruptionem fecerunt, & in pago Plessenhemio, quatuor signa Lotharingicorum inuaserunt, quosdam eorum occiderunt, quosdam captiuos abduxerunt, & præter 1000. equos opimam prædam Argentinam transportarunt. Vexillis, quæ Lotharingicis erepta fuerant, hæc erant inscripta:

I. Andromeda, vt pingi solet, ab alio latere poculum, quod
Vulpes in faucibus tenebat, cum hac Inscriptione: *Forze fait plus que
la finesse.*

II. Sol & Luna ab vna parte, ab altera parte hæc verba: *Maria
mater Dei ora pro nobis: cum effigie.*

Interea Braunenfeldium castrum acri obsidione cingebatur. Die
30. Ianuarii, Tribunus Cæsareanus Fridericus Huttenus, qui propè
Grabium à Suecicis captus fuerat, Francofurtum ad Mœnum dedux-
tus est. Hispani etiam, qui ad Trobacum & Treuerim Mosellam
traiecerant, à Suecicis retrocedere compulsi sunt, aliquot vexillis a-
missis. Capitaneus Marauallius, qui Manhemium castrum pigre
defenderat, Heidelbergæ cum signifero suo capite truncatus fuit; &
bona pars arcis Heidelbergensis incensa à Bauaricis militibus.

Sere-
catur.

An. 1632.
 Rex Bohemiae
 Fridericus Palatinus
 Elector Francofurtum
 ad Regem Sueciae
 venit.

Suecici milites
 in Alsatia
 grassantur.

Spira frustra
 à Caesarianis
 tentatur.

V Villstattii
 à Caesarianis
 capitur &
 incenditur.
 Crucenacii
 expugnatur
 à Rege.

Serenissimus Rex Bohemiae, Fridericus, Comes Palatinus Rheni, Sacri Romani Imperij Archidapifer Elector primarius, post decennale exilij patientiam, ex Belgio factò per Westphaliam, Hassiam, & VVetterauiam itinere, 10. Februarij die, de improviso Hanouia Francofurtum ad Mœnum appulit. Sequenti die Hæchstam ad Serenissimum & Inuictissimum Regem Sueciae profectus est: eoque ipsò die sub vesperam cum Rege, & Regina Sueciae Francofurtum rediit. Negotia bellica tunc aliquantisper cessabant, ob multas causas: nisi quòd in Alsatia Suecici milites recenter collecti, factò per Argentinam itinere, oppida & pagos Alsatiae, Velesam, Appenvegerum, Grieshemium, Rommetsvvegerum, rapinis & incendiis miserè vastarint, eò quòd rustici Suecicos nonnullos interfecerant. Sed hos milites Illustrissimus Princeps Christianus, Comes Palatinus Birckenfeldensis, paulò post ex Alsatia auocauit. In itinere in Stauffenbergam arcem, quæ Iurisdictioni Marchionis Badensis Gulielmi subiacet, irruptionem fecerunt, maximamque in ea prædam adepti sunt.

Die 13. Februarij Suecicus quidam Locumtenens, nomine Strasburger, Argentinensis, Stollhouium occupauit; Rastarij ciuibus arma eripuit. Philippiburgenses, siue Vdenheimenses, Francothalenses, & Heidelbergenses præsidarij, Spiram, Vrbem Imperialem, astu intercipere, & diripere conabantur. Sed frustra. Cum Monachi proditionis insimularentur, Claustris eorum omnibus milites Suecici impositi fuerunt, & vigiliæ passim in Vrbeis mœnibus melius constitutæ.

Die 16. Februarij, Serenissimus Rex Sueciae, Francofarto Mœguntiam abiit, inde copias Crucenaco Vrbi admouit, quod Hispani tenebant. Rex Bohemiae Fridericus eum mox insequabatur, & Oppenheimij pernoctabat. VVürtenbergenses læti admodum fuerant, quod à Cæsareanis Schorndorffij & alibi liberati essent. In illo etiam Ducatu postmodum publicè pro Rege Sueciae milites conscribebantur.

Non procul ab Argentina, in Comitatu Hanouico Lichtenbergenfi, oppidum V Villstattium, 18. die Februarij à Cæsareanis interceptum fuit, præsidariis Suecis interfectis, oppidoque & arce incensa. Lohta item ciuitate, Nassouienfis ditionis, Cæsareani potiti sunt. Interea Rex Sueciae Crucenacum vrbem die 22. Februarij, expugnauit, & cuniculum sub arce egit, ea mente, vt igne immisso eam cum

cum Hispanis disliceret. Id cum Hispani viderent, deditioem fecerunt, quibus Rex hanc gratiam fecit, vt eis liceret cum sarcinis, impedimentis, & armis discedere. Multorum civium, qui sub ponte habitabant, ædes, in irruptione prima à Suecicis direptæ fuerunt.

Crucenaco occupato, Rex Sueciæ, vt & paullo post Rex Bohemiæ, feliciter Francofurtum ad Mœnum redierunt. Die 25. Februarij ad Regem Sueciæ à Generale Auditore VVeiffio Hispanus quidam Tribunus deductus fuit, qui eum Coloniam tendere voluisset, vt militem pro Cæsare conscriberet, in itinere à VVeiffio illo Auditore detinebatur. Eo tempore quædam etiam Suecica signa Vibi Haganoz appropinquabant, sed à præsidariis Cæsareanis repellabantur.

Die 27. Februarij 700. Suecici milites Spiram aduentarunt, quos cines, Monachi, Aduocati & Procuratores, in ædes suas recipiebant. Francothalenses Hispani sæpius eruptionem faciebant, & Türckhemium, Dirmstenium, aliaq; vicina loca Electoralis Palatinatus diripiebant. Idem faciebant Vdenheimenses præsidarij alibi in vicinia. Decem rustici Lauterburgenses, qui Vibi Spiræ clanculum ignem immittere voluerunt, Spiram captiui deducti fuerunt. Braunenselsium castrum Suecicis etiam per transactionem deditum fuit, Hispanis cum sarcinis loco egressis.

Interea etiam septem turmæ equitum, qui Heidelbergam spõte deseruerant, Vdenhemii Rheno traiecto, Haganoram salui appulerunt. In itinere nouos quosdã Suecicos milites equites & pedites, Lauterburgi, instinctu & prodicione civiũ, profligarunt. Cum vero etiã literæ proditoria horũ civiũ interceptæ essent, præcipuus eorum Landauia laqueo suspensus est. Die 4. Martij tumultus Spiræ exoriebatur, ob Francothalenses Hispanos, qui ad portas esse dicebatur. Sed tamen sedatus fuit. In Brisgoia quotidie multi Cæsariani milites colliguntur, qui in Superiori Marchionatu incolis multum damni inferunt.

Dum hæc ad Rhenum & Mœnum fierent, Principes & Status interea inferioris Saxoniz, conuerti Hamburgi habito, 6000. milites conscribere decreuerunt, qui se cum Suecicis coniungere quamprimum deberent. Caput & Protector huius circuli constituebatur Serenissimus Rex Sueciæ.

Illustrissimus Princeps Georgius, Lunenburgensis Dux, 200. Equites, & 4. legiones pedicum collegit, in subsidium iuxta Inferioris Saxoniz circuli, ac Ducis Megalopurgici.

Episcopus Bremensis quotidie etiã copias suas augebat, vt Cæsaria

*Hispanus
Tribunus
captus.*

*Francothalensium
eruptiones.*

*Braunenselsium
deditur
Suecicis.*

*Septem Turma
Equitũ
Heidelbergã
deserunt.*

*Tumultus
Spiræ exoritur.*

*Quæ post pugnam
Lipsensem in
Inferiori Saxonia,
ad Virsurgim, &
vicinia facta
sunt.*

*Lunenburgensis
Dux conscribit
militibus.*

An. 1632. nos infestaret, qui tunc in illo tractu misere grassabantur. Reinacherus, Tribunus Cæsarianus, & Comes Cronsfeldensis Verdam iam occuparant, & Episcopi Bremensis equites dissiparant.

*Ochsenfer-
nius Steti-
num venit.*

Die 16. Decembris, Suecicus Cancellarius Ochsensternius, cum magno comitatu Stetinum venit, vbi honorifice exceptus fuit.

Lādgravius Hassiæ Gulielmus, sub finē Decemb. An. 1631. per Marburgū, cū 11. turmis equitum, & 3. signis peditū, iter in Hassiam fecit. Cæteri Hassi milites per aliam viam in Hassiam rursus reducti sunt.

*Magdeburgū
obsidetur
& Bannerio.*

Interea Suecicus Archistrategus Bannerius, Magdeburgū, cum 32. turmis equitū & 11000. peditibus obsedit. Obsessi tūc annona & multis rebus necessariis destituebantur. Bannerius Urbis vallum dies noctesq; tormentis quassabat. Episcopus verò Bremensis, adiutus à ciuibus 400. fortalitiū munitum Burgum expugnauit, & Stadam à longinquo obsidere conabatur. Paullò post VVismaria etiā à Suecicis recuperata fuit. Præsidarii Cæsariani, sub præfecto Grammio egressi, in Silesiam abire debebant, ne vltorius Inferioris Saxonix circulo detrimento essent. Suecicæ copix, quæ VVismariam recuperarunt, VVisurgim versus contenderunt, vt se cum Episcopo Bremensi coniungerent: nempè Equitatus Finlandicus, legiones itidem Todii, Kakeni, Leslii, & Duvvaldi. Aliquot millia etiam Hamburgo appropinquarent. Sed Cæsareani naues omnes abstraherant, vt transitum Suecicis impederent. Reinacherus, Tribunus Cæsareanus, qui Stadæ Vrbi præfuit, in circumiacentibus locis copias Cæsarianas etiam colligebat.

*VVismaria
recuperatur
à Suecicis.*

Episcopus Bremensis habebat exercitum 8000. & Verdam, Retam, Ottersbergum, Steckam, recuperabat. Verdæ 5. Signa peditum, & vna equitum turma imposita fuit. Cæsariani contra, sub ductu Comitris Cronsfeldensis, Langenvedelium, & Bostelium, in quo erant 80. Bremenses, expugnarunt. Paullò post Cæsariani ad VVisurgim 300. Bremenses itidem oppræsserunt.

*Damitzium
Suecicis de-
ditur.*

Die 21. Decemb. 1631. Cæsariani 600. qui Damitzii erant, loco egressi sunt. Horum 400. statim Illustrissimo Duci Megalopurgico militarunt. 200. hinc inde dispersi sunt, & dissipati. Reliqui 100. Albim traiecerunt. Pappenhemius, & Ponickhausius Tribunus, ex præsidiis in Ducatu Brunsvicensi collectis copiis, Schœningam & Helmstadium diripuerunt, & obuios quosq; trucidarunt; inde per veterem Marchiā Garlebium petierunt. Pœnickhausius Magdeburgum concessit. Pappenhemius V Volffenbutelam rediit. Cùm id Bannerio, Archistratego Suecico, nunciatū esset, Magdeburgum ille Calbam abiit, vt rebus suis melius consuleret. Paullò post Magdeburgum à Cæsareanis desertum,

& à

& à Suecicis recuperatum fuit. Antequam Cæsariani abirent, reliquias An. 1632.
 Urbis profus vastatū, & incendio delerunt: ita vt inclyta & celeberrima Magdebur-
 rima illa Vrbs Saxoniz iam nihil aliud ferè sit, quàm cumulus lapidum & cinerum: eiusq; ruina cum Troiz & Hierosolymæ excidio meritò comparari possit.

Cæsariani tunc tēporis in Episcopatu Bremensi pro lubitu grassabā-
 tur. Cronsfeldius & Reinacherus, post occupatum Clunersborseliū, *Cæsariani*
 Verdam iterum adorti sunt, turmamq; equitū Bremensium in fugam *in Episcopa-*
 coniecerunt. 2. Signa præditū, qui se primò strenuè defendebant, cum *tu Bremensē*
 sarcinis & impedimentis salui abierunt: quemadmodū etiam Langē- *grassantur.*
 vvedelii: atq; aded omnes equites Bremenses trepidi fuga sibi salutem
 qua suerunt. Landgravius interea Gulielmus V Varburgum expugna-
 uit. Pappenhemius Magdeburgum deserens, in Ducatu Brunsvicensi
 & Lunēburgensi subditis magnū terrorem incusserat: quippè qui Lu-
 nenburgam Urbem vi expugnare conabatur, & VVolfenbutelæ mu-
 nimēta solo æquare, ac destruere. Ad Visurgim omnia tubis ac tympa-
 nis circumstrepebant, & Colonis incendiis & rapinis multum damni
 dabatur. In Ducatu verò Megaloburgensi, post fugam Cæsarianorum,
 omnia pacata ac tranquilla erant. Pappenhemius Battersouiz cū de-
 geret, à ciuitate Brunsvicensi annonam petiit, quæ tamen profus ipsi
 denegata fuit. Dux verò Luneburgensis annonam cōcessit: pro remun-
 eratione Pappenhemius oppidum Borchdorffium, & quosdam eius
 pagos diripuit, & cū fœminis libidines plus quàm barbaras exercuit.
 VVolfenbutelæ Vrbi exiguum præsidium reliquit, 600. peditum, &
 100. equitum: & Hammeliam versus perrexit. Mox eum persecutus est
 Bannerius, Archistrategus Suecicus, quæ admodum etiā Illustrissimus *Suecici Papp-*
 Dux Vinariensis. Landgravius vero Gulielmus milites illos, qui Co- *penhemium*
 lonia auxilio venerant Pappenhemio, retrocedere cōcēgit. Illustrissi- *persequitur.*
 m⁹ Princeps Vtricus, Serenifs. Regis Daniæ filius, duas legiones Wäs-
 lebbii cōscripsit. Præsidariū VVismarienses, qui Cæsari militabant, & in *Præsidariū*
 Silesiam abire debebant, erant ferè 3000. Dum vero lis exoriretur in- *VVismari-*
 ter Suecicum Præfectum Todium, & Grammium, Tribunum Cæsa- *seruatiur.*
 reum, qui Todio ministrum quendam trucidarat, retēti sunt, 500. eorū
 intercepti, 200. pro Rege Sueciæ conscripti, Grammius vero captiuus
 Gripsvaldium deductus fuit: donec Generali Todio satisfaceret.
 Pauci Silesiam artigerunt.

Die 16. Ian. 1632. Illustrifs. Princeps Vtricus, Serenifs. Regis Daniæ
 filius, cum Ehnhusio, ad Ducē Gottorpii deuenit, indè Serenifs. Ele-
 ctorē Saxoniz salutaturus, vt legioni Bindtauffij, qui in prælio Lipsensī

An. 1632. occubuerat, præficeretur. In Inferiori Saxonia, castrorum Suecicorum Præfectus Todius propè Lunenburgum 9000. milites coëgerat, nonnumeratis Illustrissimi Ducis Lunenburgici, & Episcopi Bremësis copiis. Landgravius V Vilhelmus ad Visurgim castra posuerat. Dux Vinariensis, & Bannierus Suecicus Archistrategus, Pappenhemium persequébantur, qui ad Visurgim prope Hammelam & Hœxterâ stationem suâ habebat. In Præfectura V Vickselësi, 6. Signa peditû, qui Damitzio egressi fuerant, inuasertunt, 46. occiderû. Cæteri vitæ gratiâ impetrarunt, & capti sunt. Bremenles Verdã denuò occuparunt, vt & Langenvedelium. Suecicæ aliquot Equitum Turmæ, Albim traicientes, coniunxerant se cum Lunenburgicis copiis: qui Nyenburgum obsidebãt. Comes Mansfeldius, & Nerlensis Dominus Coloniã profecti sunt.

*Goslaria a-
sua capitur.*

Illustris. Dux Vinariensis Goslariam singulari stratagemate cepit. Direptionë Urbis ciues magna pecuniæ summa redemerû: cui 1000. præfidiarii impositi fuerunt. Landgravius Hassiæ Göttingã obsidione cinxerat. Generalis Todius, qui per aliquot septimanas propè Lunenburgum & Bardervvickum castra metatus fuerat, à Serenis. Rege Sueciæ illinc discedere iussus est. Suecici, qui in Brunsvicensi Ducatu, & Episcopatu Hildesheimensi degebant, ab illo Episcopatu maximâ pecuniæ vim efflagitarunt, quæ nisi quamprimû in manus eorum traderetur, Episcopatu extremâ ruinâ & perniciem cõminabantur. Steinerbruckum, & Steurvaldium iã occuparant. Ad Visurgim omnia plena erant miseriarum, & horribilium vastationum. Pappenhemius à Lëbgouiensibus, & Heruordiensibus hand exiguam pecuniæ summam extorsit. Copiæ suæ in colas miserè exagitabant in Comitatu Lippiësi & Rauenspurgenfi. In Nienburgum plures Cæsareani milites introducti fuerunt: quemadmodum etiam maior annona vbertas. Bremenles equites, qui Verdã tenebant, quotididè eruptiones faciebant, & Cæsarianos non paucos interficiebant, aut captiuos Verdã adduxerant. Vinariensis Dux in Lohrenburgum propè Nordhemium irrupit; omnibus ferè Cæsarianis cæsis. V Volfenbutela Urbis, in qua inerat Pœnick-hausius Tribunus, à Banniero, Archistratego Suecico arcta obsidione premebatur. Abbatia Fuldenfis, die 16. Februarii, Illustrissimo Pincipi Gulielmo, Landgrauio Hassiæ, homagium præstitit. Göttingenses præfidiarii, post obstinatum certamen, à Vinariensi Duce, superati fuerunt, & oppidum captû, in quo multi Cæsariani cæsi, Centurio Carthusius, cum signifero & subcenturione capti, & tria vexilla ablata: Nec multo post Daderstadium, Nordhemium, Boxtehudum, Vinariensibus etiam traditum. Strada quotidie à Suecicis obequitabatur, & sclope-

*Turbæ ad
Visurgim.*

ſeloperorum iſtibus inſeſtabatur. Calenburgenſes, aliiq; in circuitu An. 1632. eodem menſe Februario deditioem fecerunt. Paderbornam Landgrauium Haſſiæ in ſuam poteſtatē redēgit, quam Pappenhemius ſumma cura & ſtudio recuperare conabatur.

Dum hæc fiunt, Sereniſſimus interea Saxoniz Elector non tantum Bohemiam armata manu inuaſit, ſed & metropolin Regni Pragā, cum arce, menſi Nouembri, An. 1631. & circumiacentia oppida, & caſtella occupauit, magnamq; prædam adeptus eſt. Inde Sereniſſimo Electori iuxta, ac aliis Principibus Proteſtantibus animus creuit, adēd vt omnia ferē poteſtati ſuz ſubiicerent. Indē Pontificii Eccleſiaſtici iuxta ac alii præcipui Politi ex Bohemia & Auftria fugiebant, & res ſuas in agrum Tyrolenſem & Italiam transportabant. Metuebant enim, ne Saxoniz Elector totum Bohemiz Regnum, & Incorporatas Prouincias, in poteſtatem ſuam breui temporis ſpatio redigeret: quippē qui videbant, maximam partē Cæſariani exercitus Bohemiam deſeruiſſe, & ſubditos pleroſq; omnes, cū maximē agricolas, Suecicis & Saxonis factum cupere. Ruſtici enim, obuios quosq; Cæſarianos, a quibus miſerē vexati fuerant, ſine commiſeratione trucidabant. Praga, Regni Bohemiz caput, Iohanni Georgio Arnhemio, caſtrorum Saxoniorum Præſecto, his conditionibus tradita fuit.

Saxoniz Elector Bohemiam inuadit.

Quibus conditionibus Praga Saxonis fuerit tradita.

I. Vt omnes Saxonici milites, quamprimum in Vrbem introducti fuerint, pacatē & tranquillē ſe gererent, nec vlli vim iniuſtā inferrent.

II. Vt Pragenſes ciuitates, vltērius non grauarentur, nec vlla Monafteria, Collegia aut templa diriperentur: & vt Monachis, aliisq; Eccleſiaſticiſ in Vrbelibera manſio permitteretur, nec à militibus vlla iniuria afficerentur.

III. Quod ad Nobiles, & Magiſtratum trium ciuitatum attinet, vt horum ædibus nulli milites imponerentur, nec vlla pecuniæ multa ab iis extorqueretur. Quod ſi forſitan, præter opinionem à militibus fieret, vt ab Arnhemio, vel alio Urbis Gubernatore defenderentur.

IV. Quia ſupradictæ ciuitates Pragenſes enixe petierunt, vt homagium, quod Sac. Cæſ. Maieſtati præſtiterunt, factū teſtū permaneret, & cuius liberū eſſet ſine lytro diſcedere: Cōditio hæc ab Arnhemio quidem accepta fuit, donec à Sereniſſ. Electore Saxoniz aliud ſtatuereſt.

V. Quia Senatui Pragēſi facultates ciuiū quā optime cognoſcereſt, huic permitteretur, vt milites in ædibus ciuiū, p̄ arbitrio diſtribuerent.

VI. Vt Iudæis, non minus quam Chriſtianis, libertas Religionis, & incolumitas vitæ ac bonorum concederetur.

VII. Vt tres Ciuitates Pragenſes ſeſe Proteſtationi Sereniſſ. Electoris

An. 1632. Saxoniz submitterent, quisque pacatè viuere, nec seditionum anfas præberet, & omnia, quæ sub his conditionibus continentur, bona & integra fide, rata haberet. Ab vtraque parte subscriptum fuerat.

Iohannes Georgius Arnhemius. Antiqua. Noua. Minor.

Electoꝝ Saxoniz ipsemet per aliquod tempus Pragæ cõmorabatur: & iuxta normam Augustanæ Confessionis verbum Dei prædicari iussit. Capita etiam eorum, quæ turri in laniena Pragensi affixa fuerant, eiusdem Celsitudinis iussu ablata, & terræ honestè mandata sunt. Turenfis Comes Budouitium quasi obsidione cingebat. Saxoniz copiaz Leitmerizium, Piseckium, VValnickium, Coslinum, & Brandisium occuparunt. Rustici verò Postelbergiam, Feritum, Brustvvaldium, & Auguditzium diripuerunt. Die 13. Decembris, An. 1631. 900. Saxonici equites & pedites Egræ Vrbi appropinquarunt. Id cum resciuisset Senatus Vrbs, Pontificiæ Religioni additus, habito conuentu deliberarunt, quibus mediis & rationibus Saxonis resisti posset. Ciues etiã ad arma vocati sunt. Sed nemo ferè cõparebat. Dum ita deliberaretur, à ciuibus intereã, per fractis portis, Saxonis equitibus introitus in Vrbem patefactus est: quos statim pedites sequebantur, & ita Vrbe potiti sunt, in scio & inuito Senatu. Ciues post aliquot dies iuramentũ præstiterunt, se vitã, bona, & facultates suas omnes, pro salute Electoꝝ Saxoniz, & libertate Religionis, profusuros. Pontificiorum, vt & Iudeoꝝ bona quæ in Vrbe latitabant, à militibus Saxonis spoliata sunt: cæteris ciuibus nulla vis illata.

Tunc temporis Hungari iugo Cæsareo se liberare satagebant: quapropter Cæsariani, qui in Bohemia & Silesia aduersus Saxoniz Electoꝝ militabãt, summa celeritate pedè in Hungariã mouerunt, vt Hungaros ad obedientiã Cæsari præstandã vi adigerent. Cæsarianæ copiaz, quæ sub ductu Tribuni Gõrzii propè Preslauiam & Crofsã, castra metata fuerant, factõ per Francosteinium, itinere, Morauiam, indè Hungariã petierunt, cum quibus sese cõiungere volebat Esterhãsius, Hungarus Palatinus, cum 6000. Hungaris, & 1200. Equitibus. Hi passim subditis, qui Electoꝝ Saxoniz fauebant, grauiã damna rapinis & incendiis intulerunt: à quibus propterea hostes declarati sunt. Balthasar de Marradas, qui Budouitium tenebat, cum 22. signis, aduersus Saxonicos se impigre defendebat. Exules Pastores Euangelici in Bohemia & Silesia passim ad oues suas redibant. Hinc subditi tanto gaudio exultabant, vt Pontificios Monachos & Parochos, qui animarum saluti insidiabãtur, ex oppidis & pagis expulerint, & priores suos pastores, qui à Pon-

*Pastores E-
uangelici in
Bohemia &
Silesia resti-
tuntur.*

à Pontificis affectis in exilium eie&ti fuerant, in integrum restituerunt: An. 1632. confisi auxilio Electoris Saxoniz. Francofurtum ad Viadrum summa industria à Suecicis tunc vallis & fossis munebatur, præsidio tamè exiguo ibi, què admodum etià Crossæ, relicto. In Bohemia Melincka, ad Albim sita, vt & Creutzka, Krâhamera, Podbederdera, Muddauiâ, multaq; alia oppida, in potestate Saxoniz Electoris venerunt: qui subditos Euangelicos ob fidei suæ constantiâ, patria pulsos, domum redire iussit: Senatûq; Pontificiû Egræ, & Ellébogii reformauit, ne ab illis proderetur.

Tribunus Hofkirchius, qui Pragæ cum imperio præfuerat, habitis velitationibus leuioribus, non paucos Croatas obruncauit. Ipso festo Natalitio Pragæ ingens tumultus exortus est, dum Cæsariani cum validis copiis ad portas esse diceretur: Sed is industria Hofkirchii Tribuni facillè sedatus fuit: quippè qui facta eruptione Cæsarianos alacri & forti animo ab Vrbe repulit. Paullò post plures Saxonici milites Bohemiâ intrabant, vt Cæsarianos expellerent. Interea Cæsariani Equites Tribuni Steinauii, ex improuiso Rakonitsii adorti, plerosq; omnes interemerunt, illisq; 2. vexilla eripuerunt.

Pragæ tumultus exoritur.

Interea in Austria & Morauia, Albertus Dux Fridlandiz magnâ militum manum pro Cæsate cogebat, ea mète vt Saxonicos Regno Bohemiz rursus deturbaret. Põtificiz Ligæ socii Ingolstadii mèse Ianuario, An. 1632. cõueptum celebrabant, in quo decretum fuit, vt 18000. milites cõscriberentur, qui sub Imperio Pappèhemii Protestantium Principum copias in Imp. Romano passim infestarent. Ad eâ expeditionem felicius promouendâ, multi Magnates & Proceres, intra & extra Imperii fines, Põtificiz Religioni addicti, ingentè pecuniæ vim exhibebât. Galatius, Tribunus Cæsareanus, vt & Comes Sultzensis, cû aliquot 1000. militibus Pragæ indies magis magisq; appropinquarunt. Hos vt retraheret Saxoniz Elector, aliquot legiones Pilsnâ ablegauit. Pragæ multi Religionem Euangelicâ denuo amplectabantur. Cæsariani in Austria potissimum, & aliis hæreditariis Cæsaris prouinciis hærebât. In tractu Egrano, Cæsariani Schlackenvaldium de improuiso inuadere, diripere, & incendio vastare, in animo habebât: Sed his præuenerunt Saxonici, qui Cæsarianos repulerunt. Egra Vrbs vt præsidio Saxonico liberaretur, ab Electore impense eflagitabat. Mense Ianuar. huius Anni 1632. Cæsariani quotidie fere Pragæ copias admouere satagebant. Sed Saxonici adeo fortiter eos retrocedere cõpulerunt, vt omnis eorû conatus esset irritus. Rustici etiâ Bohemi ad Suecorum & Saxonum partes valdè inclinare ceperant, & Cæsarianos præsertim Croatas, nacti, quando iis superiores euaserant, Pragâ eos captiuos abduxerunt. Tria

Dux Fridlandia cogit copias pro Cæsate.

Velitationes Saxonicoꝝ cum Cæsarianis.

signa.

An. 1632. signa Wallonum, qui 5. turmas equitū Tribuni Steinauii Rakonitzii prius profligarant, ad portas fere Pragenses à Bindtaufficibus omnes concisi sunt. Pragæ milites Saxonici variis morborum generibus laborabant. Ciues verò fame, inopia, aliisq; difficultatibus, adeo premebatur, vt nò pauci lares & recta sua relinquere maluerint, quàm onus illud militare Ætæna grauius diutius perferre. Paullò post Iesuitæ è Regno Bohemiæ eiiciebantur. Cæteris verò Monachis & Pontificiis nulla vis illata. Serenissimus Elector Saxonix Patrem Alexium, Virum doctum & prudentem, mensæ suæ sapius adhibebat, & cum eo amicè colloquebatur. Quia vero nonnulli Monachi cum Iesuitis postea in perniciem Saxonix Electoris cõspirabant, Regno Bohemiæ itidè excedere iussi sunt, quidam arrepto detenti sunt. Die 10. & 11. Ian. ex Morauia multi milites aduentabant; qui Pragam præterierunt. Fridlandiæ Dux, in Austria & alibi quotidie copias suas adaugebat. Saxonici vero ex Bohemia in Silesiam crebras excursiones faciebant, non sine damno subdito:um. Ad Saxoniorum impetum sustinendum Croatæ se impares sentiebant, quippe qui passim à Saxoniciis, prædæ cupidis, aut capiebantur, aut trucidabantur. Dux Fridlandiæ coëgerat 20000. pedites, & aliquot 1000. equitum: omnibusq; Tribunis & centurionibus serio mādauit, vt ad vltimum Martii legiones, & signa cõpleta haberet. Presburgo Cardinalis Bassemannus Romam ad Papam missus est, vt auxilium eius imploraret aduersus Regem Sueciæ, & suos cõfederatos Euangelicos. In eum finem Gradiscensis Præfectus Rabbata ad Genuentes, & alios Italiæ Principes ablegatus fuit.

10. Febr. die Pragæ sermo ferebatur, hostem summis viribus Brandisium intercipere velle. Quapropter Hofkirchius Tribunus eruptione facta, hostes à Brandisio repulit, quosdam Croatas occidit, alios captiuos Pragam duxit. Saxonici alibi etiam in Croatas quotidie ferè impetum faciebant, & ab iis opimam prædam recipiebant: ad Brandisium vltà 300. Croatas neci dabant, & totam legionem dissipabant. XI. Febr. die, Cæsariani in Albo Monte prope Pragam comparebant, rusticos, & pagos eorum expilabant. Sed Pragenses horum incurfiones nihili faciebant, etiam si Pontificii Pragæ degentes iam lætabundi Cæsarianis victoriam certo desponderent. Don Balthasar de Marradas, cum 8000. Cæsarianis Bohemiæ fines ingressus, 13. Febr. Saatzii, proditione quorundam ciuium, occupauit, ciues & milites perosq; omnes inrefecit. Croatæ fœminas & virgines ad nefanda stupra taperunt. Ob hanc irruptionem Saxonici in summa trepidatione versabantur. Nisi enim Cæsariani niue impediti fuissent, Misnia tunc facile

*Saxonici
impatii quo-
ridianu fa-
ciunt in
Croatas.*

*Saatzii oc-
cupatur à
Cæsarianis.*

cile inuadere potuissent. Post hæc Cæsariani Kadam quoq; interceperunt, & Sylvas concidi iusserunt, vt arboribus obiectis aditum vltiorem Saxonis in Bohemiam intercluderent. Et hæc quidem mala ex nimia securitate Saxonorum exoriebantur: qui dum securi nihil hostile metuerent, à Cæsarianis ferè penitus oppressi fuissent. Prægræ itidem adeo Ciues exagitabant, vt 1700. ædes vacuæ paullò post reperiæ fuerint. Torgauii Serenissimi Electores, Saxo & Brandenburgicus conuenerant, de grauissimis rebus deliberaturi. Ad eum conuentum ablegati quoq; fuerunt, Cæsariani, Suecici, & Inferioris Saxonie Legati. Cæsariani nil nisi pacem in ore habebant: Sed à Protestantibus Confœderatis sumptus bellici repetebantur, quos Cæsar refundere nunquam poterit. Die 24. Febr. 400. Poloni, prope Soltzchanum, 7. milliariibus à Praga, traiecto fluuio, Pilsnam versus properarunt. Prope Kœnigsalium 700. itidem Croatæ comatebant, quos Hofkirchiani milites in fugam coniecerunt. Prægræ tunc 400. Scalæ præparabantur, vt si forsitan incendium exoriretur, vltui & emolumento ciuibus esse possent.

Sub initium mensis Martii, 20000. Cæsariani in Morauia, Prinnæ, Znaimi, & Olomutzii consuebant, ea mente, vt Pragam, Regni Bohemie Metropolitin, quantocius summa vi adorirentur, & recuperaret. Alberto Duci Fridlandiæ, Exercitus Cæsariani summo Præfecto, aurei montes promittebantur, si victoriam à Saxonis reportare, eosq; Bohemia rursus deturbare posset: In hunc finem multa tormenta ex Silesiacis armamentariis aduehebantur. Bintauffius Tribunus & summus vigilum Præfectus, qui in Lipsensi pugna pro patria fortiter occubuit, die 29. Febr. Torgauii honorifice admodum terræ mandatus fuit. Exequiis eius interfuerunt, Serenissimi Electores, Saxo & Brandenburgicus, Christianus V. Regni Daniæ hæres, aliiq; Proceres, & magnus Nobilium numerus. Concionem funebrem habuit Doctor Matthias Hoë, Aulicus Concionator.

Dum hæc in Bohemia post Lipsensem prælium à Saxonis fiunt, Ligistæ interea mense Nouem. An. 1631. Landshuti cõuentum celebrarunt, in quo decretum fuit, vt à Bauariæ Duce, & aliis Pontificiæ Ligæ sociis validus exercitus aduersus Regem Sueciæ conscriberetur. Ratisponæ & alibi ciuibus serid interdicebatur, ne de bellicis negotiis vllorum ores spargerent. Rex vero Sueciæ Franconiæ circulo saluum conductum concessit. Arcem Herbipolensem, Carlostadium, vallis & fossis firmius aduersus vim hostilem muniti curauit. Tillius Generalis, cū Altringero Duce, & Pappenheimensibus mense Decembri, Norin-

An. 1631.

Cæsariani
Bohemiam
recuperare
conantur.Bintauffius
Tribunus
Sepelitur
Torgauii.Quid in
Franconia
& Superiori
Patinatu
post Lipsense
prælium
acciderit.

An. 1632. bergam cum copiis præterit: quas Norinbergenſes tormentis ſuis ab Vrbe repellebant. Tillius, cum Donavverde cum Bauariæ Ducis Legatis de rebus grauiſſimis cōſultationem habuiſſet, copias ſuas in tres partes diſtribuit: quarum prima, Altringero Duce, Bohemiam intrare, altera Sueuiam inuadere, tertia ſub ductu ſuo in Bauaria permanere deberet. Equitatum habebat elegantem, ſed peditatum exiguum & infirmum. In itinere, ab Anſpaco ad Gunsbachium vſq; multos ægrotos, & mortuos poſt ſe reliquit. Norinbergenſes à partibus Sereniſſimi Regis Sueciæ in poſterum ſe futuros aperte profitebantur, & Cæſarianos hoſtes ſuos declarabant. Haſ ſuæ tunc temporis multi Cæſariani conſuebant, vt in Episcopatu Bambergenti luſtrarentur. Norinbergæ quinque legiones Sueciæ imponebantur, ſub ductu Tribuni Slammersdorffij. Aderant ibidem Illuſtres & Generoſi Comites Solmenſes, Gulielmus, Henricus, & Iohannes Georgius: vt & duo Comites Hohenloëſes. Tilliani quoque milites non pauci ex caſtris Norinbergam transfugiebant, Regi Sueciæ militaturi. Ideoque à Comite Solmenſi conſcribebantur. Poſteaquam Tillius, exercitus Cæſariani Generalis, Miltzburgi deditiōnem ſæpius expoſtulauit, aut trium aliarum ciuitatum, nempe Kreilshemii, Onolsbaci, & Rotenhemii: deditiō illa, ægrè licet, 24. Ianuarii, An. 1632. facta eſt, præſidio 300. Tillianorum, ſub Iuniore Pappenhemio, impoſito. Paullò poſt 1000. Equites Cæſariani, & 500. pedites, ſub ductu Lavvenburgici Principis,

*Norinbergæ
ſunt à
parte Regis
Sueciæ.*

*Miltzbur-
gum deditur
Tillio.*

*Cæſariani
in Auguſta-
nos pagos ſe
reſipiunt.*

in Auguſtanos pagos ſe receperunt, vt ibi per tres meſes in hybernis permanerent. Tormenta Donavverdiæ relinquēbantur. Auguſtana quidem Vrbs nullos milites præſidiarios intromiſit, annonam tamen, aliaque ad victum neceſſaria, Cæſarianis conceſſit. Altringerus quoq; Norinberga diſceſſit, & omnia loca deſeruit: traiecitq; Danubio Auguſtam petiit, vt ibi omnia rectius ordinaret, & milites in Episcopatu illo, & Fuggerianis ditionibus conuocaret. Ipſemet Altringerus Nordlingæ commorabatur, maxima pars exercitus Lichtenauii, Nouoforti, Ambergæ, Sultzbaci, & Welsburgi: quorum numerus Indies magis ac magis angebatur.

*Norinbergæ
ſe Vrbe
ſuam mu-
niant.*

Interca Norinbergenſes in munienda Vrbe ſua, & vallo ac munitiōnis ædificandiſſum diligentiā adhibuerunt. Illuſt. Comes Solmenſis Norinbergam cum aliquot 1000. egreſſus eſt, vt ſe cum Vinatiēſi Duce cōiungeret, qui cū 4000. Equitibus & 8000. Peditibus per Memmingam iter faciebat. Caſtrum vero Suecicorum Præfectus, Guſtauus Hornius, Wintzhemii in Franconia copias ſuas cōtaxis, vt in Episcopatu Bambergēſem inruptionem faceret. Marchio iidem

itidem Brandenburgēsis Iohannes Georgius, pro Rege Sueciæ milites An. 1632. colligere cæperat. Bavarix Dux interea non cessabat rusticorū suorum agmina cõflare. Sed pauci exercitati milites in eius castris militare volebāt. Tillius Generalis Ambergæ Nordlingā rediit. Comes Sultzensis V Veydæ degebat, & in vicinia milites suos collocarat. Merodix & Bredauicę legiones Aurbaci, Chénati, Pressati, & Grafvverdeq̄ cõmorabatur, alii etiã Turfenreit hii. Saxonici verò in tractu Egrano confidebāt: & neutra pars alterã velitationib. & incursionib. laessere audebat.

Die 14. Ian. Suecicorū castrorū Præfectus, Gustauus Hornius, Iphouium, propè Kirzingã, cū multis 1000. militū & aliquot tormentis peruenit. Suecici Guntzehusiu quoq; nō procul ab Onolsbaco, occuparūt. In superiori Palatinatu miserimus erat Ecclesię & Reipubl. status. Tillii n. nomine, Cratzius Tribunus rerū ibi plenariè potiebatur: qui subditos misere vexabat. Ambergæ militibus repleta fuerat; nec vlli ciuiū ex Vrbe egressus cõcedebatur, nisi prius certum quoddã signū deponeret. Die 17. Ian. Altringerus Augutã venit, & aliquoties cum Cõmissario Osla de negotiis bellicis collocutus est. Quia verò finis induciarum instabat, Gustauus Hornius, Suecicorum castrorum præfectus, Schwveinfurti magnum militū numerum conuocauit, vt Bambergensem Episcoporum, à Vinariensis Ducis copiis adiutus, hostiliter inuaderet. Die 22. Ianuarii Suecici Bambergam aggressi præsidarios Cæsarianos mirum quantum perterrefaciebant.

Die 29. Ian. Hœchstatiū in potestaté Regis Sueciæ redactum fuit, paucis militibus in oppugnatione desideratis. *Hœchstatiū ad vnum fere omnes, operam suam Regi addixerunt. Calēdis Februarii Bambergæ itidem à Suecicis occupata fuit, antequã Gustauus Hornius aduentaret. Præsidarii Cæsareni Forchhemium abierunt. Paulo post Cratzius, Tribunus Bavaricus, Rei Tormentariæ Præfectus, cum 3000. militibus, & aliquot tormentis ex Superiori Palatinatu, cū Comite Sultzensi, V Veydã discessit, vt periclitanti Forchhemio succurreret. Sed quoniam Episcopus Bambergensis, cum Comitatu illis obuiam processerat, Aurbacum trepidi retrocesserunt. Episcopus ille, 3. Februarii, Vilseckum venit, & sequenti die Ambergam profectus est, inde Ratisbonam, & Bauriam petiit. Propter continuas pluuias Hornius tunc temporis nil memorabile efficere poterat. Equitatus tamen eius quotidie Forchheimenses infestabat, & eruptiones illorum impediabat. Præsidarii illi, vt & rustici Bambergenses, in munitionibus faciendis erant occupati: quemadmodū etiã Cronacenses: à Tillio enim & Cratzio promissum auxilium aude exspectabant. Interea*

*Hœchstatiū
& Bãberga
occupantur.*

*Episcopus
Bambergensis
in Bauriam fugit.*

*Forchhemiu
à Suecicis
infestatur.*

An. 1632. Bambergenſes Sereniſſ. Regi Sueciæ fidelitatis iuramentum præſtiterunt. Monachis vero aliisq; Pontificiæ Religionis nulla vis inferebatur. In templo tamen Cathedrali Euangelici Miniſtri Conciones habebāt. Episc. Bambergenſis, Tillius Generalis, & Cratzius, Rei tormentariæ Præfectus, Ambergæ conuenerant. In ſuperiori illo Palatinatu quotidie maiores copię Cæſarianæ confluebant, vt Forchhemium, ſi obſideretur, à Suecicorum faucibus eriperent: cui validum præſidium impoſitum fuerat. Interea Bambergæ Suecicorum caſtrorum Præfectus, Guſtauus Hornius, 24000. milites coëgerat, omnes ad prælium committendum paratos, ſi ſeſe hoſtis offerret.

Die 22. Febr. Tillianus Equitatus, qui in ſuperiori Palatinatu fuerat, Nouoſorum ad Generalem Tillium perrexit. Guſtaui Hornii Tormēta Bambergæ ad Forchhemium expugnandum præparabantur. Nouoſoro relicto, Tilliani Norinbergam verſus iter inſtituerunt: vt Bambergenſem Episcopatum Suecicis eriperent. Die 24. Februarii Tillius Generalis Altdorffum occupauit. Ipſemet cum Altringero, Cronbergio, & aliis Tribunis, in arce hoſpitium habuit: ciues, & ſtudioſos, vt & Profeſſores nulla moleſtia affecit: ſed omni beneuolentia cōplexus eſt. Exercitus Tillianus Altdorffo præterito, cū 22. tormentis in Episcopatum Bambergenſem properauit. Die 27. Febr. Tillius, Forchhemium ingreſſus eſt. Adducebat autē 10000. milites. præter 8000. Bauaros ruſticos, qui inter legiones cæteras diſtributi fuerunt. Altdorffij, Leuffæ, & alibi præſidiarios milites reliquit, qui ſubſequentes Bauaros à deprædationibus arcerent. Audito Tillii aduentu, quomodo & quare, Bambergæ à Campi-Matſchallo Suecico, Guſtauo Hornio, relicta fuerit, & in poteſtatem Cæſarianorum iterum deueniret, ex hiſce literis Hornii ad belli-coſiſſimū Regē Sueciæ conſcriptis, cognosci poteſt:

*Tyllius
Forchhe-
mum in-
greditur.*

*Bamberga
recuperatur
à Cæſaria-
nis.*

Sereniſſime, & Potentiſſ. Rex: &c. Vt Regia Veſtra Maietas certò perſpiciat, quare & quomodo Bambergæ dereliquerim, primū ſciendū eſt: Bambergæ Vrbem, locum eſſe diſſuſilē, in diuerſa quaſi oppida diſtin. Etū, ſed apertum, & parum aduerſus vim hoſtilem munitū, adhæc montibus diuerſis ſubiectum: adeo vt ego, cum præcipuis aliquot Tribunis ſæpius dubitauerim, an huic Vrbis præſidium imponere debeam, ſi de hoſtis aduentu rumor aduolaret. Sed cum aliæ grauiores cauſe interuenerint, cur locus iſte tam facile à nobis deſeri non oporteat, præſertim cum Illuſtriſſ. Princeps Gulielmus, Dux Vinatiensis, auxiliatrices manus certo certius pollicitus fuiſſet: ideoq; Vrbis vallis & foſſis cōmuniti cæpta eſt, & vnicuiq; legioni ſua certa portio aſſignata, quæ laborem veteranæ legiones, & harum Præſti, diligenter & ſtrenue
virge.

vrgebant: & fortasse res melius cecidisset, si Solmenſis legionis Præſecti laboribus pariter aſſuefacti fuiſſent, & licet ſerio admoniti, in perſiciendo & cōſummando ſuo opere haud ſegnes fuiſſent. Cū itaq; 28. Febr. die, poſt meridiē, intra 12. & 1. horā, hoſtem cum aliquot equitibus Vrbi appropinquare, mihi ſignificaretur, omnes noſtros milites ad arma conclamaui. Comitem Solmenſem ad vigilias Equitum ablegauī, vt impediret, ne cum hoſte conſiſſerent. Comes iſte munitiones obequitauit, & milites impenſe hortabatur, vt quæ nondum perfectæ erant, quantocius ſummo ſtudio abſoluerent. Interea etiam Baudiffeni legioni Equitum, quæ tunc ſola Vrbe intrauerat, per Dominum Kochritzkiū ſignificauī, vt ad hoſtis impetum ſuſtinēdum prompti ac parati eſſent. Quia vero Kochritzkius ex Præſectis neminem in Vrbe inueniebat, voluntatem meam ille per equitem quendam Bilaui ſubpræſecto aperuit. Sed iſ rem aliter intellexit, adeoque effecit, vt Baudiffeni legio in apertum campum procederet, non longe à ſylua, in qua hoſtis latitabat. Paullò poſt cum ipſemet ad vigilias Equitum excederem, & ſupradictam legionem, præter opinionem meam, vltèrius progreſſam inuenirem, facilè iudicare poteram, illam non ſolum in ſummo periculo verſari, ſed etiam conſuſionibus anſam præbituram, ſi ab hoſtibus, quod poſtea accidit, in fugam cōiiceretur. Quapropter totus in eo fueram occupatus, vt Baudiffenam legionem in ſuburbium retraherem. Interea cum nihil adhuc certi de hoſtiū numero & aduentu cognoſceretur, niſi quod equites quidā Tylliani ante Syluam diſcurſitarēt: e quidē cum Comite Solmenſi legionibus ſingulis ſuas ſtationes aſſignabā. Mox noſtrorum Equitum nonnulli, quos ad hoſtis conatum explorandum miſerā, redeunt, & annunciant, hoſtis copias ſummis viribus Bambergæ Vrbi appropinquare. Itaq; Bilaui Pro-Tribuno mandauī, vt recederet, & Solmenſium Opus nondū abſolutum occuparet, militesq; laborantes defenderet. Et hic quidē mādato paruit, ſed dum retrocederet, ab hoſtibus fugatus eſt: quæ res tantum timorem Solmenſibus inculſit, vt ſtationes ſuas trepidi mox deſeruerint. Etiam ſi vero ego & Comes Solmenſis, milites cedentes reuocauerimus, & hoſtem aliquoties repulerimus tandem tamen, Solmenſes ponte præterito in Vrbe ſe receperunt. Solmenſis Comes, qui fugientes ſuos in aciem reducere fruſtra conabatur, vulnus in crure accepit. Hoſtis itaq; ponte ſuperato, ſub duſu Farenſbachii, impetum in Vrbe faciebat: quem tamen non ſine ſanguine & iactura ſuorum, iterum repulī, & ponte recuperato, atq; abiecto, cum hoſte tantisper colloquium habui, donec impedimenta noſtra præmiſerim,

An. 1632. & omnia tormenta, aliq; bellica instrumenta, & com meatum in na-
 ues deportari curauerim. Post hæc cum peditatu, & Baudiffena legio-
 ne, Bamberga in hostium manibus derelicta, bono ordine, Eltmannū
 versus iter feci, & alteram partem Mœnani tractus occupauī. Croatæ
 quidem nostros à longinquo persequuti sunt, sed nullum damnum in-
 tulerunt. Cæteræ nostræ Equitum legiones Halstattiano ponte incen-
 so, Hasfurtum properarunt: quo in loco exercitum nostrum recolle-
 gi. Quia verò subditi & incolæ Episcopatus Bambergensis omnia sub-
 sidia hostibus subministrabant, facile illi Pontem Halstattiauum repa-
 rarunt, & 2. Martij die cum aliquot equitum legionibus haud procul
 ab Hasfurto sese nostris obiecerunt. Interea cum de hostium conati-
 bus certior factus fuisset, equidem de improviso cum equitatu meo
 Oberheydij summo manè Planckhartianam, & Merodicam legionem
 inuasi, ac prorsus dissipauī: duobus vexillis hostibus creptis. Quidam
 etiam, pago incenso, igne delati & extincti sunt. Croatæ verò, cum id
 cognocerent, in traiectu Mœnani fluminis non pauci submersi sunt;
 alij, qui in Montibus salutem querere volebant, à nostris cæsi sunt: cæ-
 teri in pago Staffelbachio cœmiterium occuparūt muris circumdatū.
 Sed cū his auxiliū in procinctu esse diceretur, castra propè Hasfurtum
 repetiī: in quæ cum hostes 4. Martij die imperū facere vellent, impe-
 dimenta mea Sueinfurtum præmisi, & paulò post cum copiis nostris,
 sine vllius militis iactura, secutus, in oppido illo firmum præsidiū reli-
 qui, Caroli videlicet Hordij, Truchsesii, & Comitum Solmenis legio-
 nes: equitatum verò in pagis vicinis distributum collocaui, cum reli-
 quo peditatu Geltershemii castra posui, anxius & sollicitus de hostiū
 actionibus, & intèrionibus. Dabā Geltershemii, die 7. Martij An. 1632.

Rex Suecia
 in Episcopatu
 Bambergens-
 sem iter
 facit.

Cum vero Serenissimus Rex Sueciæ has literas accepisset, vt suis
 copiis in Episcopatu Bambergensi laborantibus, summa celeritate suc-
 curreret, Francofurto Moguntiam discessit, & rebus omnibus recte
 & ordine ibi dispositis, cum valido equitatu & peditatu facto per
 Steinhemium, Alschaffenburgum itinere, cum Serenissimo Rege Bo-
 hemiæ Friderico, Electore Palatino, in Episcopatum Bambergensem
 perrexit, & se cum Gustavo Hornio, Suecicorum castrorum præfecto,
 Illustrissimo Duce Vinariensi Gulielmo, & Baniero Archistratego cō-
 iunxit, hostibusq; quotidie magis ac magis appropinquauit. Quid ve-
 ro Regia sua Maestas, cum Deo, & victoribus suis armis, porro ag-
 gressura, & effectura sit, deinceps Lectori beniuolo itidem fideliter
 communicabitur.

Cæterum cum difficilimis & periculosis hisce belli Germanici tem-
 pori-

poribus, commercia passim impedirentur, rustici in agris, & alii peregrinantes ubiuis à militibus spoliarentur & vexarentur: Serenissimus Rex Sueciæ, vt bonum publicum rectius promoueret, & hoc malū auerteret, publica edicta promulgari curauit, in quibus militibus suis ad vnum omnibus serio mandauit, vt omnibus ad nundinas Francofurtensibus tendentibus mercatoribus, hostibus iuxta atq; amicis, Christianis ac Iudæis, liberum commerciorum vsum permetterent, neminem in via bonis suis vlllo modo exuerent, nec vlli rustico, agrum suum colenti vim atque iniuriam vel minimam inferrēt. Quod nisi fecerint, debitam inobedienciæ pœnam interminatus est.

An. 1632.
Rex Sueciæ:
mercatori-
bus liberum
commercio-
rum vsum
concedit.

Deus Optimus Maximus, Serenissimo & Victorioso huic Sueciæ Regi, Germanicæ libertatis Vindicti acerrimo, diuinam suam gratiam, & memorabiles triumphos porro largiatur, eumq; ab omni periculo, clandestino & aperto, incolumem conferuet: Cæterorum etiam Evangelicorum Regum, Electorum, Principum, ac Statuum animis concordiam inferat, qua commune malum propulsent, & hostes à ceruicibus Euangelicorum fortiter repellant.

F I N I S.

RECEIPTA

Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text appears to be organized into several paragraphs or sections, possibly containing medical or administrative information.

F I N I S

Nd 614.

8°

ULB Halle

3

004 144 775

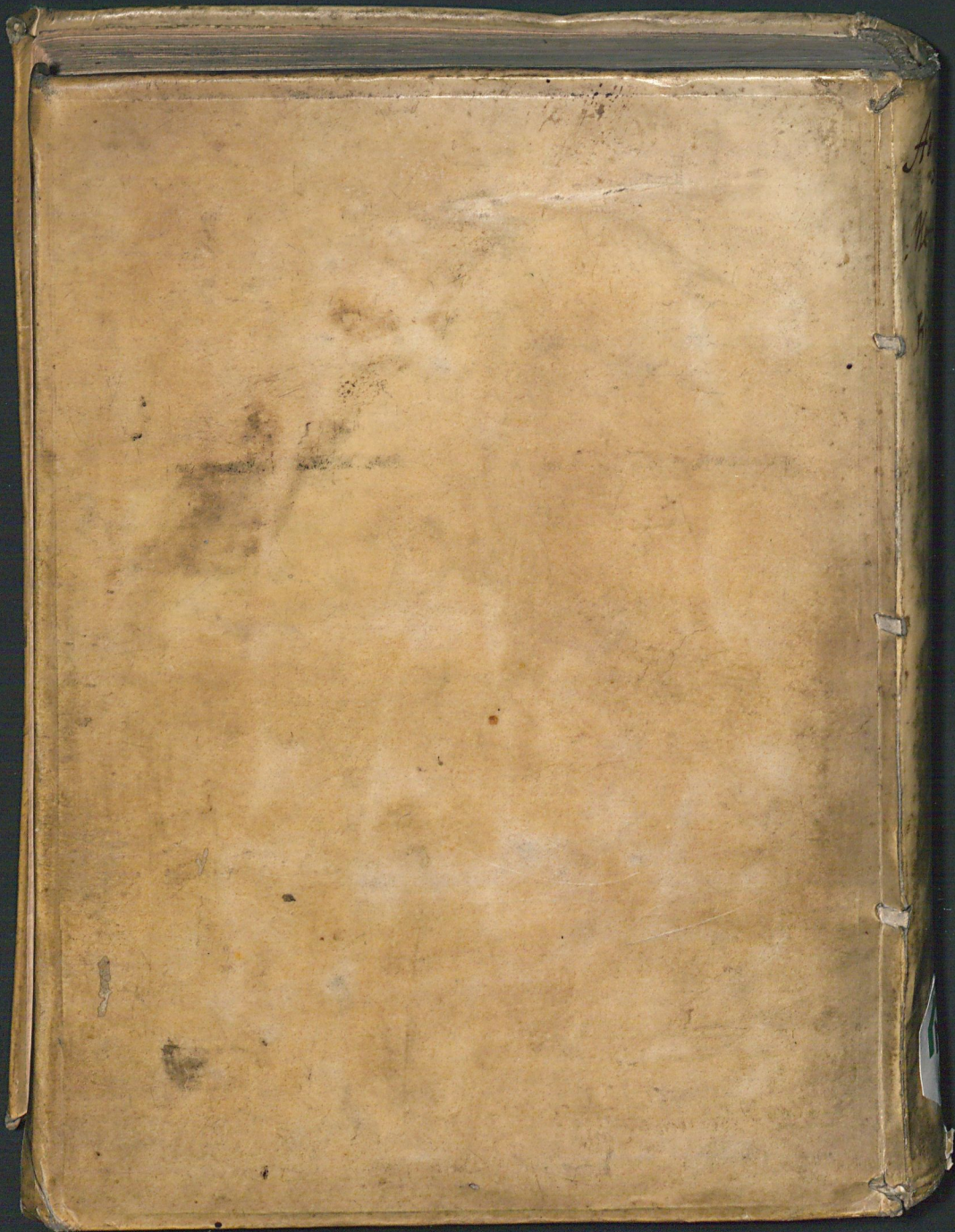

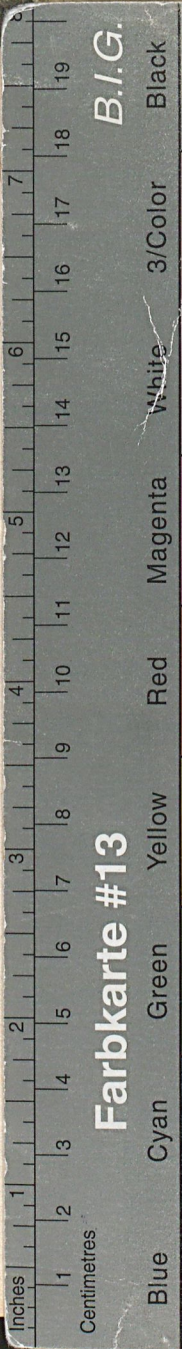
56

1017

n.l.

Michas Brossen 2

ORVM CORVM NVATIO:

inquâ

RIBVNTVR OMNIA EA,
sumo Rege Sueciæ GVSTAVO ADOL-
pho Protestantis Confœderatis,
sem, in Imperio Romano me-
diterranæ digna gesta sunt.

Friderici Hulsij,
e Francofurtensis.
MDCXXXII.

